

Tijd voor een
geregistreerde verbintenis

‘De wet moet ruimte bieden aan andersoortige relaties’

Vriendschappen komen er in het Burgerlijk Wetboek en de erfbelasting bekaaid vanaf. Vier initiatiefnemers vinden het de hoogste tijd dat de wet wordt verruimd met de geregistreerde verbintenis.

TEKST Jolanda aan de Stegge | BEELD Stijn Rademaker

Voor een manifestatie over vriendschap deden de goede vrienden Christiaan Fruneaux en Joost Janmaat onderzoek naar dit onderwerp. Zij vroegen tal van mensen wat vriendschap voor hen betekent en welke waarde het vertegenwoordigt. Toen zij ook bij de Amsterdamse notaris Maarten Meijer aanklopten om vriendschap vanuit juridisch oogpunt te bekijken, kwamen ze van een koude kermis thuis. Want hoe belangrijk vriendschap ook moge zijn voor het individu en hoezeer dit kabinet ook de nadruk legt op de participatiemaatschappij, toch meldt het Burgerlijk Wetboek niets over dit soort relaties. De erfbelasting is zelfs ronduit hardvochtig over nalaten aan vrienden: zij krijgen het hoogste tarief voor hun kiezen. Zo kan een

eerstelijns familielid ongeveer 630.000 euro belastingvrij erven en een vriend slechts 2.100 euro. Ook daarna valt familie in een beduidend sympathieker tarief dan vrienden.

HOEKSTEEN VAN DE SAMENLEVING

Fruneaux en Janmaat vonden het onbevredigend dat voor de wet en het belastingstelsel de allerbeste vriend dezelfde status heeft als een willekeurige voorbijganger. Fruneaux: ‘Wonderlijk dat je je wel juridisch kunt verhouden tot een partner en bezit, maar niet tot een vriend. De wet stroomt als een rivier om het gezin heen. Dat is achterhaald, want er bestaan zoveel meer relatievormen.’ Beschouw niet het gezin als hoeksteen van de samenleving maar het hart, luidt dan ook hun statement.

Wat begon als een romantische zoektocht verzakelijkte de afgelopen jaren. Samen met

notaris Meijer onderzochten zij de mogelijkheid tot een vriendschapscontract. Gaandeweg raakte ook hij ervan overtuigd dat hiervoor grote belangstelling bestaat. Meijer: ‘De behoefte daartoe borrelt op uit de maatschappij, net zoals dat destijds gebeurde met het homohuwelijk. Dat begon ook zo’n vijftig jaar geleden met homoseksuele stellen die bij de notaris zaken wilden regelen voor elkaar.’ Enkele jaren geleden zette Meijer de eerste zinnen op papier voor wat als werktitel ‘de Vriendschapsakte’ werd genoemd. Ten tijde van dit gesprek met *Notariaat Magazine* is de eerste Akte van Vriendschap een feit. Fruneaux en Janmaat bezegelden hun vriendschap begin mei. Weliswaar hebben beiden een partner, maar Meijer veronderstelt dat in de toekomst vooral nietsamenwonende singles een geregistreerde verbintenis met een dierbare zullen aangaan. Fruneaux beaamt: ‘Voor Joost en mij is deze akte een symbool: wij wilden iets bewerkstelligen. Als mensen zo’n verbintenis met elkaar willen aangaan, moet de wet hen die mogelijkheid bieden.’

‘Familie bevoordelen via de erfbelasting past niet meer in deze samenleving’

hebben verschillende relaties tijdens hun leven, zijn donor- en/of pleegouder. Het zou goed zijn als de wet naast het huwelijk, geregistreerde partnerschap en samenlevingscontract een vierde mogelijkheid opnam: de geregistreerde verbintenis.’ Medio april publiceerde Van der Ham in *NRC Handelsblad* een opiniërend artikel waarin hij een lans breekt voor een fundamentele modernisering van het Burgerlijk Wetboek en de erfbelasting, waarvoor hij zich liet inspireren door de ideeën van Fruneaux en Janmaat. Wel verving hij het woord ‘vriendschapsakte’ door ‘geregistreerde verbintenis’ omdat hieronder meer relatievormen dan uitsluitend vriendschappen kunnen vallen. Ook notaris Meijer vindt dat een betere term. Meijer: ‘De geregistreerde verbintenis zou een invulling moeten krijgen zoals het samenlevingscontract. Dat is tientallen jaren geleden ook ergens begonnen, aanvankelijk zonder wettelijk kader, maar evolueerde tot een wettelijk contract met rechten en plichten.’

KINDERSCHOENEN

Eerdaags stuurt het Humanistisch Verbond voorstellen tot wetwijzigingen naar de Tweede Kamer. Het betreft een aanvulling in het Burgerlijk Wetboek en een aanpassing van de erfbelasting. Een soortgelijke brief gaat naar de commissie-Wolfsen, waarin wordt nagedacht over nieuwe vormen van gezinnen, vader- en moederschap. Afgelopen januari werd al een motie ingediend om te onderzoeken of er mogelijkheden zijn of een erflater zélf een aantal mensen zou mogen aanwijzen die kunnen erven tegen het gereduceerde familietarief. De geregistreerde verbintenis staat nog in de kinderschoenen, beamen de betrokkenen. Meijer: ‘De contouren zijn geschetst, dit is het begin van een lang traject. De fiscaal-juridische, juridische en rechtsfilosofische wetenschap zullen zich erover moeten buigen. Er moet over worden nagedacht hoe deze verbintenis

vorm moet krijgen. Die moet traceerbaar zijn en duidelijk, anders leidt het tot misbruik en rechtsongelijkheid. Ook de politiek moet er een standpunt over innemen.’ Gehoopt wordt dat hun initiatief wordt opgepakt door media, politiek en notariaat zodat het zich verder zal ontwikkelen.

ZACHT FAMILIEPRIJSJE

Een aanpassing van het Burgerlijk Wetboek en de erfbelasting is een strategisch initiatief en heeft gevolgen voor andere gebieden, waardoor uiteindelijk het hele veld verandert, zegt Van der Ham. ‘In dit geval zal dat recht doen aan een samenleving die al lang bestaat. Er komen steeds meer samengestelde gezinnen en bijzondere relaties waarbinnen zich soms situaties voordoen waarvoor wettelijk niets is geregeld. Ik zou bijvoorbeeld graag een zorgverband met mijn zoon willen hebben, maar het is lastig in de wet een haakje te vinden om dit goed te regelen. Wat betreft de erfbelasting is er helemaal geen haakje. In de geregistreerde verbintenis kun je een vriendschap vastleggen, maar ook iets voor je donor- of pleegkind. De grote variatie aan relaties die wij in de Nederlandse samenleving hebben, is daarmee gediend.’ Meijer: ‘Onze erfbelasting moet recht doen aan wat de wetgever daarbij ooit voor ogen had. De bedragen van successierechten voor erfbelasting zijn voor familieleden gunstig, maar om uitsluitend gezinsleden te bevoordelen past niet meer in deze samenleving.’ Hiërarchisch gezien hangt de geregistreerde verbintenis onder het huwelijk: de relatie met een partner krijgt voorrang. Van der Ham: ‘De wet zou ook kunnen voorschrijven dat die keuze ligt bij de persoon in kwestie en dat de erflater zelf mag bepalen of een vriend tegen een zacht familieprijsje evenveel of meer mag erven dan een bloedverwant. Op dit moment kunnen bloedverwanten rechten claimen, maar de vraag is gerechtvaardigd of dat nog van deze tijd is.’ ■

GEREGISTREERDE VERBINTENIS

Ook Boris van der Ham, voorzitter van het Humanistisch Verbond en voormalig Tweede Kamerlid voor D66, is een groot voorstander van wettelijke aanpassingen ten behoeve van andersoortige relaties dan familiale. Hij benadrukt dat hij zich niet laat drijven door zijn eigen situatie, maar als burger ook tegen de grenzen van de wet aanloopt. Want die biedt hem als donorfader van een zoon bij een lesbisch koppel geen juridische status tot zijn zoon. Het stoort hem dat als hij later zijn biologische zoon wil laten erven, deze hiervoor het hoogste tarief erfbelasting moet betalen. De maatschappij is veranderd en de wet loopt hopeloos achter, stelt hij. Traditioneel is het erfrecht opgebouwd rondom het familierecht, waarin het huwelijk een grote rol speelt. En al is dit verruimd met onder meer het homohuwelijk, de familierechtelijke structuur blijft hiervan de kern. Van der Ham: ‘Nederland telt zo’n drie miljoen alleenstaanden met een grote variëteit aan vriendschappen en relaties. Veel mensen